
THE ROLE OF VATICAN DIPLOMACY IN A MODERN CIVILIZATION DIALOGUE

Georgi AngelovEuropean Center for Peace and Development (ECPD), University of Peace of the United Nations, Skopje,
Republic of Macedonia, angel_georgi@yahoo.com

Abstract: The analysis of the Vatican participation in civilization dialogue imposed itself as a necessity before the present pluralistic and globalized world. Dialogue is of great global importance and importance, from a historical perspective, but also from the aspect of current and future political contexts, because it calls for deeply rooted moral, ethical and spiritual values. Recognizing the ability and willingness to encourage and maintain a dialogue between different ethnic and religious communities play a decisive role for all countries that want to progress in further strengthening of peace, mutual respect and coexistence. The contemporary world strives for the globalization of the overall human life, which brings a new life reality, together with people of other cultures, nationalities and religions, and together offers us a great opportunity for integration and coexistence, as well as the possibility of dialogue, which does not mean that different cultures should be abolish, or to achieve ratification or violent assimilation. The dialogue, which has been implemented by the Vatican over the past several decades, has come at the right time to discover new opportunities to tackle these harmful conflicts and tensions, which inflict massive damage on the entire society. The global focus on international cooperation, one-sidedness in responding to the challenges of global security, places the role of the Vatican in promoting international cooperation and building an architecture of international security and has a special significance both historically and contemporary. The complexity of contemporary international relations has strengthened the Vatican's need to give bilateral priorities to diplomatic relations, according to their importance, and at the same time rationalize their foreign policy actions. For the Vatican diplomacy, this meant setting new requirements and tasks that needed to be fulfilled, as well as challenges in terms of adapting to new international circumstances. Moreover, the Vatican has raised a serious challenge to stimulate the contribution of stakeholders in the conduct of diplomatic activities, to exploit the available opportunities and eventually to find solutions to the problems of the globalized world, without jeopardizing their primary role of the religious coordinator in these attempts. Through analyzed situations from a recent past, it is noticeable that its place and position in the dialogue, the Vatican contributes to nonviolent approaches to conflict resolution, as well as to solving problems through compromise and peace efforts. The Vatican advocates a rational combination of social protection for urgent short-term measures aimed at supporting and assisting the most vulnerable and developmental policies of long-term measures based on democratic development. Effective civilization dialogue and the peace partnership of each socially responsible state and civil sector in the formulation and implementation of social programs also means respecting the specific, appropriate, projects and solutions for which the Vatican stands.

Keywords: Dialogue, Diplomacy, Vatican, Peace

**УЛОГА ДИПЛОМАТИЈЕ ВАТИКАНА У САВРЕМЕНОМ ЦИВИЛИЗАЦИЈСКОМ
ДИЈАЛОГУ****Георги Ангелов**Европски центар за мир и развој (ЕЦПД), Универзитет за мир на Обединетите Нации, Скопје,
Република Македонија angel_georgi@yahoo.com

Резиме: Анализа учешћа Ватикана у цивилизацијском дијалогу се као нужност наметнула пре садашњег плуралистичког и глобализованог света. Такав дијалог је од великог глобалног значаја и важности, из историјске перспективе, али и са аспекта актуелних и будућих политичких контекста, јер позива на дубоко укоренење моралне, етичке и духовне вредности. Препознатост способности и спремности, да се подстакне и одржи дијалог између различитих етничких и верских заједница, играју одлучујућу улогу за све земље које желе да напредују на даљем јачању мира, међусобног поштовања и суживота. Савремени свет тежи ка глобализацији укупног људског живота, а која носи нову реалност живота, заједно са људима из других култура, националности и вероисповести, и заједно нам нуди велику шансу за интеграцију и суживот, као и могућност дијалога, који не значи да се различите културе укидају, или да се достигну ратификација или насилне асимилације. Дијалог, који у последњих неколико деценија спроводи Ватикан, је дошао у право време да би се открила нова могућности, за решавање ових штетних сукоба и тензија, који носе бројне

штете за целокупно друштво. Глобални фокус на међународну сарадњу, једностраност у одговору на изазове глобалне безбедности, ставља улогу Ватикана у сврху промоције међународне сарадње и изградњи архитектуре међународне безбедности и има посебан значај како историјског тако и савременог. Комплексност савремених међународних односа појачала је потребу Ватикана да да билатералне приоритете дипломатским односима, према њиховој важности и да уједно рационализују своје спољнополитичке акције. За дипломатију Ватикана, то је значило постављање нових захтева и задатака које је требало испунити, али и изазова у виду прилагођавања новим међународним околностима. Тиме више, је и пред Ватикан, постављен озбиљан изазов, да подстиче допринос заинтересованих субјеката у вођењу дипломатских активности, да искористе расположиве могућности и евентуално пронађу решења за проблеме глобализованог света, без угрожавања своје примарне улоге верског координатора у тим покушајима. Кроз анализирани ситуације из скорије прошлости, уочљиво је да својим местом и положајем у дијалогу, Ватикан доприноси ненасилним приступима решавању сукоба, као и решавању проблема кроз компромис и залагањем за мир. Ватикан заговара рационално комбиновање социјалне заштите ургентних краткорочних мера усмерених на подршку и помоћ најугроженијим и развојне политике дугорочних мера ослоњених на демократски развој. Ефективан цивилизацијски дијалог и мировно партнерство сваке социјално одговорне државе и цивилног сектора у формулисању и примени социјалних програма подразумева и уважавање специфичних, примерених, пројеката и решења за која се Ватикан залаже.

Кључне речи: Дијалог, дипломатија, Ватикан, мир

УВОД

Савремени свет се креће ка јединству, уједињењем утемељеним на истовестностима и на поштовању различитости. Такво јединство наглашава важност поштовања различитих верских припадности. Само кроз дијалог, заснован на узајамном поштовању и поштовање различитости и вредности других може да сачува мир, да допринесе да се остваре различити задаци и прате највиши идеали савременог света. Садржина цивилизацијског дијалога, готово ванвременски, пројектује се на неколико различитих социјалних диманзија. То су, пре свега: политичка, војна, економска и културна. У данашњем свету, са неизвесном будућношћу, важну и одговорну улогу има религија. Према својој теолошкој мисли, најтолерантније религије проповедају и промовишу мир међу људима. Улога Ватикана у развоју свести о верској одговорности за мир међу људима, о вредности и неопходности дијалога и толеранције, је несумњиво важно и значајно.²⁵³

1. ПОЛОЖАЈ ВАТИКАНА У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА

Ватикан, у садашњем окружењу савремене међународне заједнице, представља посебну врсту државе, јер има три главне карактеристике државности у међународном - правном смислу, и *sui generis*, јер они се манифестују у релативно необичном, чак и деструктивном или деформисаном облику. Међутим, упркос наизглед контроверзног статуса, Ватикан са сопственом црквом, политичком и финансијском моћи, утицајем не представља само идеолошки организационом центру Католичке цркве, али и политичког субјекта савремених политичких односа и међународног права. Његов међународни правни субјективитет манифестује се закључивањем одређене врсте уговора - аранжмана, који регулише статус Католичке цркве у датој земљи, и активно и пасивно право за легацију, што значи да Ватикан има право да акредитује и прима дипломатске представнике. Упркос права да одржава редовне дипломатске односе на билатералном нивоу, Света Столица има сталне посматрачке мисије у најважнијим међународним организацијама, и шаље представнике на међународне конгресе и конференције. Способност Ватикана да учествује у међународним односима је одређен пре свега својом независношћу и изражавањем жеље Свете Столице за учешћем у међународним пословима. Важан аспект суверенитета је снага партнерства; уколико међународна заједница, уопштено говорећи, не прима дипломатске представнике способности земље да одржи међународне односе са том земљом морају бити предмет процене. У том смислу, Света Столица одржава пуне дипломатске односе са преко 150 земаља.²⁵⁴

Са аспекта савремених комуникација унутар међународних односа, дипломатија Свете столице (папска дипломатија, дипломатија Ватикана) је специфичан субјекат, јер није могуће трајање њене дипломатије, а ни сам историјски развој Ватикана као државе, упоредити са било којом државом на свету. Чак ни данас, он не

²⁵³ Фрчкоски, Љ.Д. и др. *Међународно јавно право*, Табернакул, Скопје, 1995., 87-88

²⁵⁴ Henkin, ET. Al. *Restatement 9th of the foreign Relations law of the United States*, 2001., 249

постоји као друге државе за добробит и благостање својих становника, чак и нема своје становнике, већ само скуп људи који повремено бораве на његовој територији. По структури власти, он одговара апсолутној монархији. Данас се ова два ентитета посматрају као персонална унија две организације, којима је заједничко да обема управља Папа. Ватикан је власништво Свете столице, док са друге стране постоји и мишљење да је Ватикан само седиште Свете столице, створене да обезбеди слободу и независност Свете столице и њеног поглавара папе.

Први пут се термин „папска дипломатија” појавио још у 8. веку, у контексту држава чији је световни вођа био Папа, тако да се може тврдити да је овај вид дипломатије, са континуумом од 12 векова, један од најдужих у историји света. Од када постоји Света столица, форсирају се такозване Дипломатске мисије. Са порастом модерних држава у 15. веку, међународни односи су успостављени на неким одређеним облицима, укључујући успостављање трајних дипломатских представништава. Папе су континуирано почеле да користе ове мисије као средство за обезбеђивање сталног контакта са владарима разних народа.

Сходно сагледавању свих вредносних принципа и залагања Ватикана, католичке цркве и папе, дипломатија свете столице се темељи на *значају човека; његовог достојанства и његових права*. Други принцип је *промовисање и одбрана мира*. Даље, *све државе су равноправне*, залажу се за демократију као основу политичког и друштвеног живота. Затим, начело да је међународни поредак заснован на праву и правди. Посебно треба поменути начело *одбране живота и породице*. Ту је и начело *неутралности* у рату и миру, који представља теоријски принцип залагања, без обзира ко је агресор. Света столица се поставља надржавно, и перманентно иде на *унапређење цивилизацијског дијалога*.

2. ЦИВИЛИЗАЦИЈСКИ ДИЈАЛОГ УСЛОВ БУДУЋНОСТИ ДИПЛОМАТИЈЕ

Посматрајући из угла дипломатије савременог света и актуелних дешавања, када Исламска држава покреће терористички рат против целог света насупрот себе, све чешће се намеће чињеница да религија носи императив покретача разговора са циљем изградње мира. Поставља се низ питања, како и у којој мери религија може утицати на целокупна цивилизацијска кретања; да ли улога цивилизацијског дијалога има значаја за промену савремених дешавања; каква је улога верских лидера и великодостојника, итд. Са друге стране, кроз цивилизацијска достигнућа која, насупрот свим постојећим верским и културолошким разликама, бележе много дужи период живота у миру него у сукубима и ратовима, потенцира се нужност међурелигијског дијалога, утицај религије на целокупна друштвена кретања. Кроз готово све облике религијског изражавања, подвлачи се међусобно разумевање, толеранција и традиционална упућеност једних на друге, као темељ за успостављање бољих односа међу људима.

Данас, готово више него икада, ова питања имају своју тежину, јер се на религију и интеграцију гледа као на два противуречна појма. Можда најважнију улогу у међурелигијском дијалогу носе управо религијски поглавари, старешине и великодостојници свих конфесија, који диктирају ставове и тежње својим следбеницима. Када се ради о цивилизацијском и међурелигијском дијалогу у савременим условима ратова и нетолеранције, по питању изналагања решења, они носе убедљиво највећу одговорност. Религијски ауторитети широм света уживају велики углед, често чак и већи него политичка руководства. Из тога, међутим, произлази и поменута одговорност - која је још већа тамо где је, због искуства рата и насилне власти, пољуљано поверење народа у политичка и дипломатска достигнућа. Управо код таквих околности, религије су позване да поново омогуће мир и помирење међу људима. Међурелигијски дијалог и дискусија о различитим приступима секуларизацији и верској слободи већ је дуги низ година једно од најзначајнијих питања примењене дипломатије.

Кроз бројне различитости које су постојале међу људима у прошлости, тежња за миром, стабилношћу и благостањем изродила је и одређену спремност за сарадњом. Управо то је био разлог због кога су се и у прошлости (а и данас) успостављали мостови међу културама, тражили путеви интеркултуралног разумевања и ступало у партнерске дијалоге са другим културним круговима о етничким, конфесионалним, али и политичким разликама и заједничким вредностима. У конфликтним или постконфликтним ситуацијама, главни циљ јесте изградња стабилних структура које ће подстицати мир. Базични услов за то јесте поновно приближавање и помирење, процес у којем међурелигијски дијалог може дати значајан допринос. Ипак, треба нагласити да то може бити случај пре свега тамо где су конфликти религијске природе или су религијски изазвани и инструментализовани.

Цивилизацијски дијалог је јавно подржан и промовисан а практично маргинализован и држан на споредном колосеку. Индикативна је чињеница да су само заиста демократски профилисане и интересима развоја заједнице и јавног добра руковођене власти могу пристати да се кроз праксу развијеног социјалног

дијалога изложе додатној демократској контроли, утицају и верификацији. Ватикан у свом стварном залагању за цивилизацијски дијалог, поред професионалаца из одређених служби и ресора, располаже довољним дипломатским и политичким ауторитетом да обезбеди разматрање и решавање питања покренутих од стране свих учесника дијалога.²⁵⁵ Цивилизацијски дијалог је евидентно потребан током читавог процеса промене система вредности и постизања светског мира и безбедности.

Иако сувише апстрактна хипотеза, да је циљ стварања заједничке будућности, могуће је реализовати механизмима цивилизацијског дијалога окренутог ка разумевању и сарадњи свих актера на међународној сцени, она своје потврде налази у чињеницама да, неоспорно, дијалог представља могућност да се открију нова решења за сукобе и тензије, које су нанеле бројне штете друштву. Уједно, уколико се путем дијалога не одражавају заједничке вредности и ако се не цене и поштују разлике, тешко је могуће реализовати хармонију у свету. Сваки народ носи одговорност да допринесе миру и хармонији, стављајући своје културно и духовно наслеђе и своје етичке вредности у службу целе породице човечанства. Међународни положај Ватикана, као седишта Свете Столице коју предводи папа, иако је уједно јединствена и апсолутна монархија, и чело Римокатоличке цркве данас, има значајну улогу у стварању и утицају на свим међународним политичким, економским, културним процесима који се изузетном брзином појављују испред савременог човека. То су неки од разлога због којих је порасло интересовање за Ватикан и његову све већу транспарентност сарадње са другим актерима у међународној заједници, а та сарадња ће се одвијати уз поштовање основних принципа Ватикана везаних за мир, поштовање људских права и слобода. Наиме, “црква, са својим постојањем и у својој природи, није везана за било који посебан облик људске културе, нити са било којом политичким, економским или друштвеним проблемом утемељеним на различитости било које врсте. Њен циљ је да се гради блиска веза између различитих људских заједница и народа, само ако верују у то, и ако препознају истинску слободу да би могли да обављају ову мисију.”

3. УЛОГА ВАТИКАНА У САВРЕМЕНОМ ЦИВИЛИЗАЦИЈСКОМ ДИЈАЛОГУ

Ватикан је једна од најстаријих држава и при томе транснационални религиозни центар, што му омогућава да врши снажан утицај на вредносно-смишљеном основу западно-хришћанске цивилизације.²⁵⁶ Последицама неколико година, обележило је значајне промене курса Ватикана у светској политици и међународним односима. 2014. године, започео је низ диригованих објава афера које су пратиле Ватикан, који је убрзо прерастао и проширио се на све врсте делатности Ватикана: финансијску, административну, политичку и религиозну. Циљ је био да се ода утисак неуверљивост рада руководства Свете столице и њена неспособност да управља црквом, којој су неопходне корените промене.

Повлачењем Папе Бенедикта XVI, у марту 2014. године отпочела је прва значајна промена унутрашњих политика и завршена једна ера дипломатског положаја Ватикана. 13. марта је за новог Папу изабран архиепископ Буенос-Ајреса, Хорхе Марио Бергољо, који је узео име Франциско. Значајан новитет је у томе, да је Бергољо постао први понтифик из Јужне Америке и први папа језуит.

Политички и религиозни аналитичари који прате Римокатоличку цркву и дипломатску активност Свете столице, оцењују да садашњи папа Фрања поседује „урођен политички таленат”. Даље, тврди се да он, за разлику од својих претходника, веома брзо схвата суштину савремених кретања и догађаја, па да отуда не изненађује његова агилност и сналажење на међународној дипломатској арени, без обзира да ли је реч о политици, екологији, или исламском тероризму. У сваком случају, чак и за око лаика, очигледан је повратак активне папске дипломатије, заснован и на изузетној финансијској и бази људских ресурса, која подупири тежње и дипломатске амбиције папе Фрање.

Од постојања католичке цркве, папа, као и сам Ватикан, у мањој или већој мери кроз историју, покушава да охрабри верске заједнице да мобилишу свој потенцијал за изградњу мира. Данас света столица даје властити и специфичан допринос за помирење и стабилност у регији у којој делују, тачније имају вернике, али и глобално. Још од другог Ватиканског савета, они се држе одређених принципа и ставова који се до данас нису значајно мењали. Ипак, у пракси, велики је јаз и разлика између прокламоване речи и стварног стања.

²⁵⁵ Ангелов, Г., *Цивилизацијски и међурелигијски дијалог у савременим условима – улога Ватикана*, докторска дисертација, Европски центар за мир и развој (ЕЦПД), Универзитет за мир на Обединетим Нацији, 2016.

²⁵⁶ Милошевић, З., *Религија и национални идентитет – од прозелитизма до модерних социјалних технологија*“ Српска политичка мисао, бр. 4, Београд, 2011., 355

Упознавањем прокламованих циљева деловања свете столице у међународним односима, боље се могу сагледати разне манифестације и латентне последице које су они произвели.

Савремена билатерална и мултилатерална дипломатија Ватикана има дугу историјску традицију, и представља неисцрпну историјску тему. Ипак, потребно је константно допуњавати дневник дипломатских активности. Једна од најзначајнијих савремених мултилатералних дипломатских активности, и свакако преседан у историјском смислу, јер се не може навести сличан пример, је сусрет Папе Франциска и Руског Патријарха у Хавани, у моменту када Куба након вишедеценијских санкција поново отвара границе према Сједињеним Америчким државама. Састанак папе Фрање и патријарха Кирила био је први састанак једног папе и руског патријарха у историји. Поглавари две највеће хришћанске цркве разговарали су о прогону хришћана на Блиском истоку и у свету и потписати заједничку декларацију, најављено је из Ватикана. Уједно јачање односа са православцима, од држава са Русима, пакт са Кином, критичност Америчког политичког система, мигрантска криза у Сирији, партнерства на блиском истоку обележиће ову епоху Ватиканске билатералне и мултилатералне сарадње.

Комплексност савремених међународних односа појачала је потребу Ватикана да да билатералне приоритете дипломатским односима, према њиховој важности и да уједно рационализују своје спољнополитичке акције.²⁵⁷ За дипломатију Ватикана, то је значило постављање нових захтева и задатака које је требало испунити, али и изазова у виду прилагођавања новим међународним околностима

ЗАКЉУЧАК

Савремени дијалог има неколико циљева, пре свега да промовише потпуно уважавање људских права, демократије и владавине права. Он је неопходна карактеристика инклузивног друштва у ком ниједан појединац није маргинализован нити изопштен. Он је моћно средство медијације и помирења: конструктивним залагањем за превазилажењем културних подела он се бави истинским проблемима друштвеног раслојавања и несигурности, док истовремено негује интеграцију и социјалну кохезију.

Логика и смисао дијалога за Ватикан, сагледава се у основи потребе успостављање глобалног партнерства за исто тако глобалне промене и развој мира, свест да смо сви на истом броду, односно да постоји, уз све разлике, зона заједничког интереса свих људи да дође до стабилног одржања мира и толеранције, као и динамичног привредног и друштвеног развоја.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Фрчкоски, Љ.Д. и др. *Међународно јавно право*, Табернакул, Скопје, 1995.
- [2] Henkin, ET. Al. *Restatement 9th of the foreign Relations law of the United States* 2001.
- [3] Милошевић, З., *Религија и национални идентитет – од прозелитизма до модерних социјалних технологија*“ Српска политичка мисао, бр. 4, Београд, 2011.
- [4] Ангелов, Г., *Цивилизацијски и међурелигијски дијалог у савременим условима – улога Ватикана*, докторска дисертација, Европски центар за мир и развој (ЕЦПД), Универзитет за мир на Обединетите Нације, 2016.
- [5] *Gaudium et Spes Pastoral Constitution on the Church in the Modern World*, Second Vatican Council, 1965

²⁵⁷ Ангелов, Г., *Цивилизацијски и међурелигијски дијалог у савременим условима – улога Ватикана*, докторска дисертација, Европски центар за мир и развој (ЕЦПД), Универзитет за мир на Обединетите Нације, 2016.